

DOBROČINNÝ SPOLEK ČESKÝCH PANÍ A DÍVEK „LUDMILA“ VE VÍDNI

VLASTA VALEŠ

„V deskách věčných vryty jsou tvé děje!“¹ Tímto veršem zakončil F. R. Místecký svoji báseň u příležitosti 20. výročí založení Dobročinného spolku českých paní a dívek „Ludmila“ ve Vídni. Jistě netušil, že není daleko doba, kdy spolek ztratí svoje postavení v rámci české komunity ve Vídni a posléze upadne do zapomnění natolik, že si sotva kdo vzpomene i jen na jeho jméno. Ani přehledové práce z dějin vídeňských Čechů ze 70. a 80. let minulého století nepřinášejí více než stručné sdělení o existenci spolku.² Jedním z důvodů jsou patrně nečetné, značně roztroušené a mnohdy i složitě přístupné prameny k jeho dějinám.³ Vedle prvních let existence spolku je to především doba od posledních let první světové války až do rozpuštění spolku v roce 1941, kde prameny až na několik ojedinělých zpráv dosud chybí.

Založení spolku

V roce 1883 otevřel Školský spolek Komenský první českou školu v Quellenstraße v 10. vídeňském okrese. Dlouholetá snaha o zajištění české výuky pro česky mluvící děti žijící ve Vídni tak byla konečně korunována úspěchem.⁴ Nebylo náhodou, že spolek Komenský založil školu právě ve Favoriten. Jednalo se o okres s velkou koncentrací českého obyvatelstva, především však z nízkých sociálních vrstev. Tato skutečnost se odrážela i na složení žáků ve škole Komenského. Ve školním roce 1894/95 pocházelo z celkového počtu 745 žáků školy 612 z rodin dělníků, nádeníků, příručích apod., v roce 1902/03 to bylo 712 žáků z 832 a v roce

-
- 1 Místecký, Ferdinand R.: Spolku „Ludmila“ ve Vídni. Ku 20letému trvání. In: Na památku jubilea svého dvacetiletého trvání vydal Dobročinný spolek „Ludmila“ ve Vídni I. Drachengasse 3. [Nová Paka 1905] (dále: Památník).
 - 2 Viz Brousek, Karl M.: Wien und seine Tschechen. Integration und Assimilation einer Minderheit im 20. Jahrhundert. Wien 1980; Glettler, Monika: Die Wiener Tschechen um 1900. Strukturanalyse einer nationalen Minderheit in der Großstadt. München – Wien 1972.
 - 3 Děkuji Janu Kahudovi za účinnou pomoc.
 - 4 Šedesát let Školského spolku „Komenský“ ve Vídni. Příspěvek k dějinám českého školství ve Vídni. Sest.: Heyer, Jan – Jahn, Jiljí – Melichar, František. Vídeň 1932, s. 38n.

1907/08 celkem 695 žáků z 854.⁵ Školský spolek Komenský a okruh jeho příznivců tak byli nuceni vedle otázky vzdělávání řešit i problémy sociální, především mírnit bídu mnohých žáků. V rozvinuté struktuře českého spolkového života ve Vídni poslední čtvrtiny 19. století nepřekvapuje, že byl za tímto účelem založen nový spolek.

Podnět k založení Dobročinného spolku českých paní a dívek „Ludmila“ ve Vídni dal Klement Pech.⁶ Realizace této myšlenky se chopila Kristina Karbrová, která se obrátila o pomoc na učitelky české školy. Klement Pech sepsal i stanovvy spolku. Jejich první verze byla vrácena dne 12. srpna 1885 Kristině Karbrové k přepracování, druhá verze stanov byla pak výnosem dolnorakouského místodržitelství ze dne 24. září 1885 schválena.⁷

Účelem spolku bylo podle stanov:

- „a) podporovati chudé dívky českých škol a opatroven ve Vídni a předměstích šatstvem, obuví, potřebným školním náčiním a pod., zvláště však vystrojiti jim každým rokem stromek vánoční.
b) pořádati poučné a vědecké přednášky pro paní a dívky české.“

Členové spolku se na základě stanov dělili na činné, přispívající a čestné. Do výboru mohly být voleny pouze ženy. Ročně byla volena předsedkyně, dvanáctičlenný výbor, šest náhradnic a dvě revizorky účtů. Přispívajícím členem mohl být pouze ten, kdo zaplatil roční členský příspěvek 1 zl. 20 kr. (později 2 K 40 h).⁸

První předsedkyní spolku byla zvolena Kristina Karbrová. Výbor tvořily následující ženy:

paní Gaubová (místopředsedkyně), učitelka Amalie Hanzlíková (1. jednatelka), pěstounka Anna Bernátová (2. jednatelka), F. Zíbová (pokladní), učitelka Pešková (účetní), paní Benešová, Marie Menčíková, Sýkorová a učitelka Šillová, Marie Himmelsdorferová, Hermína Trutnovská a Klotilda Zahradníčková.⁹

Ve funkci předsedkyně se během existence spolku vystřídal následující ženy:

1885–1887 Kristina Karber (Karbrová)

1888–1889 Louise Špaček (Špačková)

1889–1890 Julia Šetková

5 Glettler, M.: Die Wiener Tschechen, s. 57.

6 Klement Pech (†1902) úředník, od roku 1896 čestný člen Školského spolku Komenský. Výroční zpráva Komenského, spolku ku zařizování a vydržování českých škol pro Dolní Rakousy ve Vídni za třicátý šestý rok 1907. [Videň 1908], s. 86.

7 Haengglyová, Marie Růžena: 1885–1905. In: Památník, s. 56.

8 Archiv Školského spolku Komenský (AKOM), A 56, Ludmila, Stanovy ze dne 24. 9. 1885, čís. 42 853.

9 Haengglyová, M. R.: 1885–1905. In: Památník, s. 56n.

1891–1899 Julia Niecke (Niková, Nicková)

1899–1919 Hermína Trutnovský (Trutnovská)

1920–1921 Františka Meissl (z Meisslů)

1922–1927 Rosa Toppisch (Topiš)

1928 ?

1929–1941 Louise Kulich (Kulichová)¹⁰

Protektorkou spolku je v letech 1900–1916 doložena baronka Anna Hennebergová ze Spieglů, dcera hraběte Jana Harracha.¹¹ Pro tuto funkci ji získala Luisa Špačková za svého předsednictví ve spolku (1888–1889). Je tedy zřejmé, že Hennebergová byla protektorkou již od konce 80. let.

V letech 1905–1906 byla jmenována čestnou předsedkyní Anděla Randová, manželka Antonína rytíře Randy (1834–1914), který v letech 1904–1906 zastával funkci ministra krajana. V roce 1906 se stala zástupkyní čestné předsedkyně Marie Pacáková, manželka Bedřicha Pacáka, ministra bez portfeje ve vládě Maxe Becka (2. 6. 1906–9. 11. 1907). Od roku 1907 pak postoupila na místo čestné předsedkyně a byla jí až do své smrti dne 6. června 1908. Spolek Ludmila jmenoval během let čestnými členkami několik žen, které se o něj různým způsobem zasloužily. V roce 1897 to byly zakladatelka a první předsedkyně spolku Kristina Karbrová a bývalá předsedkyně Louisa Špačková, v roce 1899 bývalá předsedkyně Julie Nickeová, v roce 1905 dlouholetá předsedkyně Hermína Trutnovská a členky výboru Tekla Zelenková a Klotilda Zahradníčková, v roce 1907 Anděla Randová. V roce 1910 se staly čestnými členkami Louisa Křišťanová, dlouholetá pokladní spolku, Františka z Meisslů, členka výboru od roku 1893, a Marie Menčíková, členka výboru od roku 1906.¹²

Přispívající členové a dárci

Členové a příznivci spolku Ludmila patřili k osobám, kterým leželo na srdci nejen zmírnění bídy chudých dětí, nýbrž tuto činnost považovali i za podporu českého národního života: „Dobročinnost jest zajisté vznešená idea, jest však také jeden z nejprřednějších úkolů národních zvláště zde ve Vídni, na této nám tak nepřátelské půdě, kde není brán ohled ani na chudé školní dítky, protože jsou české.“¹³

10 Österreichisches Staatsarchiv, Archiv der Republik, BPD – Vereinsbüro, sign. II-437: Ludmila. Psaní jmen se v pramenech různí, důvodem je jejich počeštování nebo naopak poněmčování.

11 Anna Henn von Henneberg-Spiegel (7. 5. 1858–30. 1. 1938), manželka Gottlieba Henn von Henneberg-Spiegel.

12 Roční zpráva Dobročinného spolku českých paní a dívek „Ludmila“ o správním roce... (k příslušným rokům) (dále: Roč. Lud.).

13 Roč. Lud., 1904, s. 3.

Mezi dlouholeté členy a příznivce spolku Ludmila patřili příslušníci šlechtických rodů. V jejich čele stál, tak jako v mnoha dalších spolcích, mimořádný zastánce a podporovatel českého národního života v českých zemích i ve Vídni, „největší příznivec a dobrodinec spolku našeho“¹⁴ hrabě Jan Harrach, spolu s chotí. Po jeho smrti převzal tuto roli syn Otto. Dcera Jana Harracha, Anna Hennebergová ze Spieglů, dlouholetá protektorka spolku nejenže sama finančně přispívala, ale snažila se i aktivně o podporu spolku ve svých kruzích. Např. v roce 1891 je zaznamenána v účetní knize sbírka protektorky Harrachové ve výši 79 zl.,¹⁵ v roce 1897 sděluje jednatelka spolku, že protektorka „i mezi šlechtickými rodinami sbírku podnikla“.¹⁶ Dlouhá léta přispívala spolku i další dcera Jana Harracha, markraběnka Gabriela Marenzi. Spolek byl podporován rovněž členy knížecího rodu Schwarzenbergů: Terezií, Idou, Janem a Adolfem J. ze Schwarzenbergu. Dalšími příznivci byli např. princ Ferdinand z Lobkovic, kněžna Anna Lobkovicová-Liechtensteinová, kníže J. z Liechtensteinu, kníže Alfred Windisch-Graetz, kníže Karel Paar, hrabě Jaromír Černín, hrabě Karel Seilern a další.¹⁷

Prosebné dopisy spolku nezůstaly bez odpovědi ani u vysokých církevních hodnostářů. Pravidelnými podporovateli byli arcibiskupové olomoučtí Theodor Kohn a František Bauer, biskupové českobudějovíčtí Martin Josef Říha a Josef Anotnín Hůlka, biskupové královéhradečtí Eduard Brynych a Josef Doubrava, biskup litoměřický Emanuel Schoebel a velmistři řádu křížovníků s červenou hvězdou v Praze Václav Horák, František Xaver Marat a Josef Vlasák. Z vídeňských katolických hodnostářů pak podporoval spolek např. prelát a kapitulní děkan Antonín Horný či dvorní kaplan Ladislav Dvořák.¹⁸

Úzká spolupráce spolku Ludmila se Školským spolkem Komenský byla dána nejen samotnou podstatou činnosti spolku, ale i členstvím části učitelského sboru a některých funkcionářů Komenského ve spolku Ludmila. Členkami Ludmily byly např. Božena Assmanová, Ferdinanda Brzorádová, Marie Rosa Haengglyová, Marie Jiřinová a Anna Ludvíčková, členy Vincent/Čeněk Prausek, inspektor Komenského školství, velkoobchodník Josef Maruška, starosta Školského spolku Komenský v letech 1888–1902 a Cecilie Petráková, manželka stavitele Aloise Petráka, který byl nejprve místostarostou, poté v letech 1902–1907 starostou Školského spolku Komenský.

Osoby, které spolek podporovaly a které byly každoročně uveřejňovány v ročenkách, bylo dosud možné identifikovat pouze z části. Objevují se zde jména, se

14 Roč. Lud., 1903, s. 4.

15 Archiv Slovanské besedy (ASB), fond Ludmila, účetní kniha 1890–1907, rok 1891.

16 Roč. Lud. 1897, s. 2.

17 Roč. Lud. 1897, 1904, 1908; Haengglyová, M. R.: 1885–1905. In: Památník, s. 57–58.

18 ASB, Ludmila, účetní kniha 1890–1907, r. 1892; Roč. Lud. 1902, 1903, 1904, 1908, 1912, 1916.

kterými se setkáváme i v dalších českovídeňských spolcích, či v souvislosti s podporou českého národního života, jsou zde však většinou zastoupeny ženami. Vedle manželek ministrů Pacáka a Randy byla členkou spolku Ludmila např. Helena Lenochová, manželka dvorního a soudního advokáta Jana Lenocha, Louisa Gabriellová, choť ředitele továrny a dlouholetého místostarosty a poválečného starosty spolku Slovanská beseda J. Gabriela, K. Nevolová, manželka ředitele továren a významného menšinového pracovníka Svetozára Nevole, Louisa Špačková, manželka Karla Špačka, rady hraběte Harracha, a mnoho dalších.

Spolek podporoval spolu s manželkou Zdeňkou stavitel Josef Hlávka, lékař Eduard Albert s manželkou Marií,¹⁹ majitel tiskárny v Nové Pace L. A. Riedl s manželkou Boženou, Tomáš Baťa ze Zlína s manželkou, která je v seznamech spolku vedena jako Máňa Baťová.²⁰ K dalším podporovatelům spolku patřili vedle mnoha dalších Josef Václav Drozda, primář a docent vídeňské univerzity, brněnský lékař František Veselý, majitel firmy Šaratice, fotograf J. Langhans v Praze a v neposlední řadě Antonín Pollan, majitel restaurace Pilsner Bierklinik v 1. vídeňském okrese, a Alois Švec majitel restaurace v Prátru.

Někdy zůstaly spolku Ludmila věrné i osoby, které se po své aktivní službě přestěhovaly z Vídně do Prahy nebo zpět do svého rodiště, či naopak v rámci svého zaměstnání byly do českých zemí přeloženy. Někteří na spolek pamatovaly i ve své závěti. Příkladem je František Janeček, vychovatel u knížete Paara, který se po odchodu do výslužby odstěhoval do Opavy a v roce 1907 tam zemřel. Odkázal spolku státní dluhopis na 200 K. Tím byl založen tzv. Janečkův fond, z jehož úroků pak byl vyplácen roční členský příspěvek. Jednatelka ve své zprávě z roku 1907 pak sdělovala: „a tak v Pánu zesnulý zůstává věčným členem spolku našeho“.²¹ Podobně vznikl i tzv. Grossův fond z odkazu Františky Grossové z Vídně, která zemřela v roce 1903. Zajímavou výjimkou mezi členy spolku byli Fr. Hrabík z Murphysboro ve státě Illinois a Terezie Korbelová ze San Francisca, později San Rafaelu v Kalifornii.²² Důvody jejich po dlouhá léta trvajících členství ve spolku Ludmila se dosud nepodařilo zjistit.

Členy či podporovateli spolku Ludmila byly i různé českovídeňské instituce a spolky, např. Sokol vídeňský, Sokol leopoldovský, sokolská jednota Tyrš ve Vídni, spolky Slavoj, Pokrok, Vlastenecká omladina, Palacký, Blaník, Spolek českých úředníků státních v Dolních Rakousích i Český klub poslanců na radě říšské. Úzké kontakty spojovaly spolek Ludmila se spolkem Slovanská beseda. Ludmile bylo dovoleno používat zdarma spolkové místnosti Slovanské besedy k jejím

19 ASB, Ludmila, účetní kniha 1891.

20 Roč. Lud. 1914, s. 14; 1916, s. 14.

21 Roč. Lud., 1907, s. 3.

22 Haengglyová, M. R.: 1885–1908. In: Památník, s. 58.

schůzích i k odbývání valné hromady.²³ Od roku 1907 se pak Slovanská beseda objevuje v seznamu členů spolku Ludmila. Osobní spojení členů Slovanské besedy a spolku Ludmila čeká ještě na vyhodnocení. Je ovšem jisté, že některé osoby byly členy obou spolků, především pak manželky členů Slovanské besedy byly členkami spolku Ludmila.

Tak jako i jiné českovídeňské spolky v době monarchie byl i spolek Ludmila podporován příspěvky a dary z českých zemí. Peníze zasílaly jednotlivé obce, městské rady a okresní výbory. Vedle hlavního města Prahy to byly např. Beroun, Český Brod, Kladno, Nymburk, Rychnov, Hluboká, Hradec Králové, Chotěboř, Nová Paka, Mladá Boleslav, Poděbrady, Třeboň a další. Podporovateli byly i nejrozličnější spolky a společnosti: sokolské jednoty, zpěvácké spolky např. Branislav v Jilemnicích, Ratibor v Hořicích, Ozvěna v Komárovi u Hořovic nebo Lukes na Smíchově, stolní společnosti, např. hosté U Fleků, či v Černém pivovaru v Praze a stolní společnost u Formánků ve Velké Bystrici, ale i Spolek českých úředníků železničních v Praze, Měšťanská beseda v Plzni, Výbor dam I. české školy kuchařské „Domácnost“ a další. I mnohé záložny a spořitelny, např. v Praze, Slavkově nebo Třeboni zasílaly spolku Ludmila peněžní dary.²⁴

Činnost spolku

Podle stanov představovaly „prostředky k dosažení účelu spolku“ vedle členských příspěvků především výnosy ze sbírek, ale i z přednášek a zábav pořádaných spolkem.²⁵ Pro spolek to znamenalo celoroční systematickou práci. Opakovaně byly zasílány významným osobám dopisy s prosbou o příspěvek. Výbor se obrátil na vybrané ženy v jednotlivých českovídeňských spolcích, které měly v jejich spolcích dostatečnou vážnost a na které se mohl spolehnout, že pro něj budou sbírat peníze. Oslovena tak byla slečna Volánková, která byla známá v mnoha spolcích. Ve spolcích Tyl a Beseda v Simmeringu sbírala peníze paní Vebrová, v divadelním spolku Pokrok byla doporučena za sběratelku paní M. Součková, učitelka Sádková převzala tento úkol v Sokole favoritském, slečna Mazalová ve spolku Kolár, paní Zelenková ve spolku Slavoj. Tyto výběrčí pak přinášely spolku Ludmila výsledky svého snažení.²⁶

Vedle finančních prostředků dostával spolek i materiální dary. Majitelé textilních továren, např. textilní průmyslník Josef Bartoň z Náchoda,²⁷ zaslali látku

23 ASB, Ludmila, Protokol: schůze z 31. 10. 1892: Spolek měl platit pouze poplatek za osvětlení 10 kr. za hodinu.

24 Roč. Lud. v jednotlivých letech.

25 AKOM, A 56, stanovy z r. 1885.

26 ASB, Ludmila, Protokol: schůze 22. března, 5., 19. a 26. dubna 1892.

27 Srov. např. ASB, Ludmila, Protokol: schůze 20. 11. 1892, jednatelská zpráva za rok 1892.

na ušití dívčích nebo chlapeckých šatů. Hotové šatstvo daroval např. obchodník Wenzel Tlapa z 10. vídeňského okresu. Kožešníci, např. Reiner, Matoušek či Tlustý, darovali kusy kožešin nebo již hotové čepice. Darováno bylo i spodní prádlo, punčochy, rukavice, klobouky a další kusy oblečení. Každoročně obdržel spolek i odložené šatstvo, kterým byly děti rovněž poděleny.²⁸

Velkým úkolem spolku Ludmila bylo ze získaných, ale i nakoupených látek, ušít pro vybrané dívky a chlapce šaty. Míru na šaty brala po léta slečna Kabelková, nastříhat látku jí pomáhala paní doktorová Koubíková. Na ušití šatů se pak každým rokem podílela řada žen, v roce 1909 to bylo např. více než 40 paní a dívek.²⁹ Tak velký úkol nebylo jednoduché zvládnout. Výbor se obracel i na ženy, které nebyly členkami spolku. Výzvu o pomoc uveřejnil např. v českovídeňském Věstníku, kterým obvykle informoval veřejnost o své činnosti.³⁰

Počty ušitých šatů a obuvi v jednotlivých letech³¹

	dívčí šaty	chlapecké šaty	páry bot
1899	85	64	131
1900	105	70	146
1902	115	60	133
1903	113	64	133
1904	118	67	134
1905	138	68	132
1906	126	66	137
1907	132	69	137
1908	135	71	143
1909	136	69	147
1910	144	72	158
1911	154	72	154
1912	141	73	160
1913	144	77	160
1914	90	70	101
1916	8	15	30 + 36

Vyvrcholením celoroční práce spolku pak byla **Vánoční slavnost**. Ve zprávě jednatelky za rok 1892 čteme: „Chybí mi slov, abych vylíčila ty city, tu něžnou radost útlých dítek, jež zračila se v lesknoucích se očkách jejich při pohledu na

28 Srov. např. Roč. Lud. 1899, 1904, 1908.

29 Roč. Lud. 1909, s. 9n.

30 ASB, Lud., Protokol: schůze 22. 11. 1892.

31 Roč. Lud. 1899–1916.

stromek ozářený sterými světly a ozdobený řetězy nejrozmanitějších barev, a jež vrcholu dosáhla, když každému z nich podán byl balíček obsahující jablka, ořechy, cukrovinky a vánočku, jichž celkem rozdáno bylo 830. A což teprve ta radost oněch dětí, jež teplým oděvem obdařeny byly.³²

Slavnosti se vždy zúčastňovalo obecenstvo, „mezi nimi velký počet dobrodinců“.³³ Přicházely i významné osobnosti českovídeňského života. V roce 1908 to byl např. hrabě Karel Seilern, poslanci Kalina a Lisý a předseda Komenského Velich.³⁴ Na slavnosti promluvil vždy zástupce Komenského, přičemž poděkoval spolku Ludmila za jeho snahu zmírnit bídu školních dětí. Katecheta školy přednesl projev na vánoční téma. Poté následovalo vystoupení dětí z Komenského školy. Přednášely básně, zpívaly a sehrály dětskou hru, kterou s nimi nastudovaly jejich učitelky. Na závěr slavnosti dostaly nadílku. Na příklad v roce 1897 bylo poděleno 920 dětí vánočkami a kabelkami s jablky a ořechy, v roce 1903 byly věnovány hračky do opatroven v 10. a 3. okrese a dětem cukrovinky, mezi školní mládež bylo rozděleno vedle obvyklé nadílky ještě 550 rohlíků. V roce 1905 přibýly fíky a v roce 1912 ještě i pomeranče.³⁵

I zde byl spolek aktivně podporován: Hrabě Jan Harrach zasílal každoročně 90 zl. / 180 K. na vánočky, kterými byly poděleny všechny děti. Po jeho smrti se tohoto úkolu ujal Janův syn Otto. Různé osoby darovaly ovoce a cukroví, mimo jiné cukráři Karásek z 2. okresu, Rosenberg, Gottschalk, Komzák a cukrářka Halasová z 10. okresu, Zenovský, Tuček a další.³⁶ Cukroví pekly ale i členky výboru, např. v prosinci 1906 paní předsedkyně Trutnovská a paní Suchánková.³⁷ Bedničku cukrovinek zasílala pravidelně pražská firma Marschner.³⁸ Rovněž i Kolínská továrna na kávové náhražky posílala bednu svých výrobků.³⁹ V roce 1912 daroval obchodník Krenn z 10. okresu 5 kg fíků, 5 kg sušených hrušek, 5 kg lískových oříšků a 10 kg vlašských ořechů. Následující rok darovaly paní Strusková a Černá pomeranče, obchodník Krenn 10 kg fíků, 10 kg lískových a 5 kg vlašských ořechů, 3 kg sušených švestek a 5 kg sušených hrušek.⁴⁰

32 ASB, Lud., Protokol: jednateľská zpráva za dobu od 21. února 1892 až 26. února 1893.

33 Roč. Lud. 1897, s. 3.

34 Roč. Lud. 1908, s. 6.

35 Roč. Lud. 1897, s. 3; 1903, s. 6; 1905, s. 5; 1912, s. 7.

36 Roč. Lud. 1897, 1900, 1902, 1903, 1910.

37 ASB, Ludmila, zápisník na léta 1902–1914: schůze 3. 12. 1906.

38 Psán i Maršner; pozdější názvy mj. Továrna na orientální cukrovinky a čokoládovna Orion v Praze na Vinohradech.

39 Roč. Lud. 1900, s. 5.

40 Roč. Lud. 1912, s. 7; 1913, s. 5.

Vánoční slavnost se většinou konala v Růžových sálech pana Rappla na Favoritenstraße 89 v 10. okrese.⁴¹ V letech 1902–1905 byla přenesena do tělocvičny školy v Quellenstraße, poté se opět vrátila do Růžových sálů. V posledních dvou letech před vypuknutím války byla organizována v Dělnickém domě na Laxenburger Straße 8–10. Podělování vybraných dětí šatstvem a obuví⁴² se časem ustálilo mimo rámec vánoční slavnosti. Probíhalo v tělocvičné škole v Quellenstraße.

Dobročinnost spolku Ludmila se neomezovala jen na vánoční dobu. „I jinak přihlíženo k tomu, aby bída mládež naši tísnící, co možno umírněna byla.“⁴³ Na začátku školního roku, ale i během roku kupoval spolek na žádost jednotlivých učitelek a učitelů Komenského školy pro chudé děti sešity, knihy, bloky, materiál k ručním a výtvarným pracím a další pomůcky. Některým dětem platil i obědy.⁴⁴

Na spolek se s prosbou o podporu opakovaně obracely i soukromé osoby. Např. František Šindelář žádal o podporu pro svého nemocného syna, žáka české školy. Na přímluvu řídícího učitele povolil výbor příspěvek na obědy. Zároveň bylo ustanoveno, že bude požádán dr. Drozda o bezplatné léky.⁴⁵ Ne vždy bylo ovšem žadatelům vyhověno. Na schůzi výboru dne 22. března 1892 byla zamítnuta prosba o výpomoc vdovy po úředníku, stejně jako prosba Otilie Koníčkové z Hernalsu na schůzi dne 6. prosince 1892. Stalo se tak s ohledem na účel spolku Ludmila: Dle stanov mohl spolek podporovat pouze chudé žáky školy Komenského. Ani žádost chudé rodiny nebyla na schůzi dne 20. září 1892 z uvedeného důvodu kladně vyřízena.⁴⁶ Větší úspěch měla matka čtyř malých dětí, která přišla přímo do schůze spolku, „upěnlivě prosíc o podporu. Slíbeno výborem její děti k vánocům nějakým oděvem podělit.“⁴⁷

Sociální síť spolku

Opatřit každoročně dostatečné množství finančních prostředků, znamenalo aktivně udržovat a neustále rozšiřovat síť svých kontaktů v české společnosti ve Vídni i v českých zemích. Výbor neúnavně zasílal blahopřání k životním jubileím a radostným událostem v rodině, k povýšení či obdržení titulů a vyznamenání a kondoloval svým členům a přispěvatelům k úmrtí rodinných příslušníků a pozůstalým v případě jejich smrti. Skutečnost, že se spolek Ludmila specializoval na podporu dětí české

41 Rappels Rosensäle, Himbergerstraße 41. Ulice byla později přejmenována na Favoritenstraße.

42 V roce 1892 byl ušitím bot pověřen obuvník Vsetečka, zřejmě šel i v dalších letech.

43 Roč. Lud. 1897, s. 4.

44 ASB, Ludmila, protokol: schůze dne 17. 1. 1893.

45 Tamtéž: schůze 20. 9. 1892.

46 Tamtéž: schůze k uvedeným datům.

47 Tamtéž: schůze 25. 10. 1892.

školy, ho těsně svazovala se Školským spolkem Komenský a zvyšovala jeho důležitost ve srovnání s ostatními dobročinnými spolky vídeňských Čechů, neboť zajištění existence české školy patřila k základním snahám Čechů ve Vídni.

Za činnost ve prospěch žáků Komenského byl spolek Ludmila jmenován zakládajícím členem Školského spolku Komenský. Deputace ústředního výboru Komenského s místopředsedou Aloisem Petrákem v čele předala diplom zakládajícího členství na valné hromadě spolku Ludmila v roce 1900.⁴⁸

I přes veškerou snahu nebylo vždy snadné shromáždit potřebné množství finančních prostředků. V roce 1892 si jednatelka ve své zprávě stěžuje na neplacení členských příspěvků, jejichž objem v porovnání s předchozím rokem výrazně klesl. Bylo vybráno pouhých 61 zl 60 kr, zatímco rok předtím 132 zl 65 kr. Situaci zachránily dárci z českých zemí: „...s radostí jest nám poznamenati, že provolání výborem na různé spolky a vynikající osobnosti v Čechách zasláná a v časopisech českých uveřejněná nejen nezůstala oslyšána, nýbrž vzornou štědrost nalezla.“⁴⁹ Ani na konci roku 1911 nevypadala finanční situace spolku příznivě. Jednatelka ve své zprávě sdělovala: „S obavou hleděly jsme vstříc roku příštímu, neboť byla pokladna spolková takřka úplně vyčerpána... A tu zaslán sl. výborem „Českého plesu ve Vídni“ spolku našemu dar 1500 K z čistého výtěžku. Tím zbaven výbor náš velikých starostí.“⁵⁰ I v dalších letech patřil Český ples ke stědrým dárcům: v roce 1913 daroval spolku Ludmila 700, v roce 1914 500 K.⁵¹

Když byl v roce 1913 zakoupen Hotel Pošta – Český dům na Fleischmarktu v 1. vídeňském okrese, soustředila se v jeho zadním traktu v Drachengasse 3 řada významných českých spolků a institucí: Slovanská beseda, Zpěvácký spolek slovanský, Pěvecký spolek Lumír, Čtenářský spolek Svatopluk Čech, Akademický spolek, Sokolská župa dolnorakouská, Národní rada, Spolek státních úředníků, odbočka Spolku českých železničních zaměstnanců, Záložna českých úředníků a Divadelní spolek Pokrok, který ve dvoraně domu konečně našel svoji stálou scénu. Sídlo zde měl i spolek Ludmila.⁵² Toto seskupení v jednom domě přinášelo výhodu lepší komunikace s ostatními spolky, využívání místností Slovanské besedy pak možnost navazovat kontakty se členy vyšších společenských vrstev české, ale i všeslovanské společnosti Vídne.

Výhodou spolku Ludmila bylo, že se jednalo o dámský spolek, ve kterém byly činné manželky a dcery mnohdy významných mužů českého národního, ale

48 Roč. Lud. 1900, s. 3–4.

49 ASB, Ludmila, protokol: jednatelská zpráva za rok 1892.

50 Roč. Lud., 1911, s. 8–9.

51 Roč. Lud., 1913, s. 7; 1914, s. 7.

52 Soukup, F. A.: Česká menšina v Rakousku. Přehled vývoje české menšiny na území dnešní republiky Rakouské zvláště ve Vídni. Praha 1928, s. 522.

i celorakouského života. Dámy byly zvány na taneční zábavy, koncerty, slavnosti a další kulturní akce. Na schůzích výboru byly vždy čteny došlé pozvánky. Příkladem je schůze dne 22. března 1892:

Spolek Slavoj zaslal pozvánku na oslavu 25. let svého trvání. Spolek Národ oslavuje desetileté jubileum a žádá o spoluúčinkování při slavnosti. Akademický spolek zve k dýchánku, Zpěvácký spolek slovanský na koncert a Spolek pro zřízení českého reformovaného evangelického sboru na slavnosti přednášku. Polské studentské spolky Ognisko a Zgoda zvaly na taneční zábavy.⁵³

Zástupkyně spolku Ludmila se pilně zúčastňovaly akcí, především těch, které byly jinými spolky organizovány ve prospěch jejich spolku. V roce 1892 např. vyjmenovává jednatelka ve své zprávě spolky „Slavoj, Blaník a Beseda v Hernalsu, které oceňující vznešený úkol sp. „Ludmila“ zábavy ve prospěch náš pořádaly.“⁵⁴

Působnost spolku Ludmila přesahovala hranice české i slovanské komunity. V roce 1892 se na něj obrátil Verein für erweiterte Frauenbildung (Spolek pro vyšší vzdělání žen) s prosbou o podepsání petice za připuštění žen ke studiu na univerzitě adresované říšské radě. Spolek Ludmila tuto petici obratem podepsal.⁵⁵

Za účelem získání finančních prostředků organizoval i spolek Ludmila různé akce. V roce 1910 byl vedle výkonného výboru utvořen i výbor zábavní, který většinou tvořily dcery členek výboru. Předsedkyní se stala Minka Podhajska. Jednatelka ve své zprávě sdělovala: „Mladý výbor náš s neúnavnou předsedkyní v čele všemožně se přičiňoval jak o morální tak i o hmotný úspěch zábav.“ Během roku pak byly zorganizovány následující kulturní akce: Dne 1. března 1910 se konal zábavní večírek v režii Minky Podhajske a vrchního geometra Šimona. Čistý výtěžek byl 229 K 40 h. Dne 11. dubna byla uspořádána přednáška jednatelky spolku, ve dnech 19. dubna a 1. června navštívil výbor s několika členkami spolku atelier Vojtěcha Šaffa v 18. okresu, Gersthoferstraße 144, dne 15. října 1910 byla pořádána jubilejní akademie a koncem roku pak vánoční slavnost.⁵⁶

Opakovaně se pořádaly výlety s kulturním programem. Jako příklad slouží výlet do hostince pana Pillweina ve Weidlingau v květnu 1892. Již předem se v ostatních českých spolcích prodávaly vstupenky. Na kulturním programu se podíleli členové Akademického spolku se sólovými výstupy, zpěvácký spolek Tovačovský zpěvem, Robert Volánek obstaral hudbu a řídil sbory. Jemu i pianistovi Zimovi bylo po výletu poděkováno. Výlet vynesl spolku přes 40 zl.⁵⁷

53 ASB, Ludmila, protokol: schůze dne 22. 3. 1892.

54 ASB, Ludmila, protokol: jednatelská zpráva za rok 1892.

55 ASB, Ludmila, protokol: schůze dne 22. 3. 1892 a 19. 4. 1892.

56 Roč. Lud., 1910, s. 4n.

57 ASB, Ludmila, protokol: schůze 31. 5. 1892

Oslavy jubileí

V roce 1905 oslavil spolek dvacetileté jubileum své existence. K této příležitosti vydal památník a uspořádal slavnostní akademii. O příspěvek do památníku byla požádána řada osob z okruhu spolku, ale i spisovatelé z českých zemí. Někteří se pro pracovní zaneprázdnění omluvili, nakonec do památníku povídkami a básněmi přispěli A. Jos. Merhaut, P. Ferdinand Pečka-Místecký, Josef Braun, Josef Zd. Raušar, Antonín Stejskal, Božena Viková-Kunětická, Vladimír Šťastný, M. Poppeová, Jan Ev. Nečas, Krista Nevšímalová, Anna Cardová-Lamblová, A. Jan Kalandra, Em. Fryšová, H. T. [Hermína Trutnovská] a pseudonym Quelqu'un. Krátké dějiny spolku sepsala jednatelka Marie Růžena Haengglová. Památník vytiskl dlouholetý podporovatel spolku L. A. Riedl z Nové Paky.⁵⁸

Celý rok pracoval výbor nejen na vydání knížky, ale i na organizaci slavnostní akademie. Vše bylo promyšleno do nejmenšího detailu. Výbor dal vytisknout 50 čestných vstupenek pro spolky, které ho podporovaly, 100 vstupenek I. kategorie, 300 vstupenek II. kategorie, 100 pro galerii a 200 k stání. Za prvními místy měla stát řada nečíslovaných židlí pro výbor. Akademickému spolku mělo být zasláno 50 volných vstupenek k stání. Pro rodiče účinkujících dětí bylo určeno 10 volných vstupenek k stání, přičemž se jim i dětem hradila jízda.⁵⁹ Nic nesmělo být zapomenuto: „Optati se mistr Ondříčka, kdy se má proň poslati kočár – Slečnám účinkujícím dají se kytice a mistr Ondříčkovi věnec, stuhy v českých barvách. – Vyjednati s hotelierem, že vchod hotelem musí býti dovolen. ... Při tan. zábavě budou se prodávati kytičky – Dámy z výboru, které chtějí, budou společně s účinkujícími večereti. – Pro deputace spolků musí být přichystán na zvláštním stole inkoust, papír a péro.“⁶⁰

Jubilejní akademie se konala 30. listopadu 1905 ve dvoraně Českého domu-Hotelu Pošta. Zahájila ji slečna Růžena Zahradníčková proslovem. Na jeho konci byla vytažena opona a na jevišti se objevil živý obraz vánoční nadílky řízený Janem Čejkou.⁶¹ Poté vystoupila klavíristka Josefka Vařeková a houslový virtuos František Ondříček.⁶² Zpívala Anna Šourková. Minka Podhajská⁶³ recitovala

58 Viz Pozn. 1: Památník.

59 ASB, Ludmila, zápisník 1902–1914: schůze 30. 10., 6. 11., 13. 11. a 27. 11. 1905.

60 ASB, Ludmila, zápisník 1902–1914: schůze 20. 11. 1905.

61 Jan Čejka (1878 Loučim u Klatov/Vídeň/(?) – 1925 Kremnice). Medailér. Vystudoval vídeňskou Uměleckoprůmyslovou školu (1902–1905) a Akademii výtvarných umění (1905–1910, R. F. Marschall). V roce 1919 odešel do ČSR, stal se vedoucím ryteckého oddělení ve Státní mincovně v Kremnici. <http://www.socharstvi.info/autori/jan-cejka/> [17. 1. 2019].

62 František Ondříček (1857 Praha – 1922 Milano). Od konce 80. let žil ve Vídni, byl profesorem a později ředitelem Nové vídeňské konzervatoře. Po vzniku ČSR odešel do Prahy.

63 Minka Podhajská (1881 Vídeň – 1963 Liberec), malířka, grafička, návrhářka hraček.

básně. K jubileu promluvila předsedkyně spolku Hermína Trutnovská a Růžena z Meisslů, která odevzdala diplom čestného předsednictví Anděle Randové a diplomy čestného členství Hermíně Trutnovské, Klotildě Zahradníčkové a Tekle Zelenkové. Čistý zisk z akademie a prodeje památníku byl 273,32 K.⁶⁴

Dvacetpět let své existence oslavil spolek Ludmila jubilejní akademií dne 15. října 1910. Slavnostní proslov zasláný J. Zd. Raušarem přednesla Ludovika z Popelků, poté jednatelka předala diplomy novým čestným členkám spolku: Luise Křišťanové, Františce z Meisslů a Marii Menčíkové. Následovalo vystoupení houslové virtuozky Elly Stillorové, zpěv Kamily a Minky Podhajsských doprovázela na klavíru Růžena Podhajská. Závěrečným bodem programu byla jednoaktovka Medvěd námluvčím od I. A. Krylova, kterou režíroval J. Dvorský. Účinkovali slečna z Popelků a pánové Dvorský, Pippich a Peška. Čistý výtěžek akademie byl 208 K 10 hal.⁶⁵

V roce 1915 dosáhl spolek třiceti let své existence. Na oslavy však nikdo nemyslel. Světová válka vnesla do života jiné, vážnější starosti. Ve své zprávě za rok 1914 jednatelka spolku sděluje: „V letošní tak pohnuté době nebylo nálady ku pořádání vánoční slavnosti.“ Tradiční podělení chudých žáků šatstvem a botami ale proběhlo. Konalo se v tělocvičně české školy v X. okrese „tichým způsobem“. Rozdáno bylo: 101 párů bot, 70 chlapeckých obleků a šestery kalhoty a 90 dívčích šatů.⁶⁶

Válečná doba se plně projevila teprve v následujících letech. Ve zprávě za rok 1916 sděluje jednatelka spolku: „Bohužel nebylo nám možno za stávajících poměrů obdarovati děti tak, jak jsme chtěly. Ubožátka byla velice chudě obdarována.“⁶⁷ Nadílka se opravdu nedala srovnat s předcházejícími léty. V prosinci 1916 bylo rozdáno pouze 30 párů dřeváčků, které darovali manželé Baťovi ze Zlína, 7 dívčích a 6 chlapeckých šatů. Vedle toho 8 párů punčoch, 6 triček, 8 čepic, šestery kalhoty a odložené botky. Spolek podělil děti ještě i v lednu 1917, tentokrát 36 páry bot, 9 chlapeckými a 1 dívčí šaty, 17 chlapeckými kalhotami a několika kusy odloženého šatstva.⁶⁸

Nová doba

Čím déle trvala válka, tím více na obyvatelstvo doléhaly bída, hlad a nemoce, vzrůstala dětská úmrtnost. Podporu strádajících příslušníků české komunity bylo třeba postavit na pevnější základy. Skupina osob, přičemž vůdčí osobností zde je jmenován básník Josef Svatopluk Machar, se rozhodla podle vzoru nedávno za-

64 Roč. Lud., 1905, s. 2–3.

65 Roč. Lud., 1910 s. 5.

66 Roč. Lud., 1914, s. 4.

67 Roč. Lud., 1916, s. 1.

68 Roč. Lud., 1916, s. 5.

loženého pražského spolku České srdce, založit i ve Vídni nový spolek, který by pomohl chudým rodinám přežít toto těžké období. Na 25. ledna 1918 byla svolána schůze všech českých menšinových pracovníků do hotelu Pošta. I bez oficiálního povolení (k tomu došlo až v roce 1920 pod názvem České srdce, československá sociální péče v Rakousku) se bezprostředně po lednové schůzi rozběhla práce na vnitřní organizaci spolku a agitace mezi Čechy a Slováky bez ohledu na jejich společenské postavení či politickou příslušnost. Antonín Machát rekapituloval v prosinci 1918 výsledky činnosti nového spolku: „...zpočátku bylo dosti obtížno udržet pohromadě lidi ze všech společenských vrstev a stranníky nejprotichůdnějších stran. Však sešli se v Českém Srdci poprvé opravdu všichni Čechové vídeňští bez rozdílu: bohatí i chudí, radikální i konservativní.

Výsledek této svorné práce je skutečně potěšitelný a neočekávaný. Sešlo se na penězích přes K 300,000, několik vagonů potravin, dále palivo, oděv i obuv a jiné...

Mnoho dětí ošaceno, k zmírnění zimy rozdáno mnoho fůr dříví, při čemž pamatováno v prvé řadě na školy Komenského. Tam jsme také posílali bochníky chleba, jimiž si tu a tam na nás vzpomněli v Čechách a na Moravě.

Mnoha stům dětí opatřeny byly Českým Srdcem obědy u dobrých krajanů a tisíce večerí v krbech pomáhalo zahánět hlad českých dětí vídeňských.⁶⁹

Je více než pravděpodobné, že nový spolek na sebe strhl zájem části osob, které dosud přispívaly spolku Ludmila. Konec války, rozpad monarchie, repatriace značné části Čechů z Rakouska do nově vzniklého Československa i snížení zájmu obyvatel českých zemí o Čechy, kteří zůstali v zahraničí – to vše mělo dopad na českou komunitu v Rakousku, spolek Ludmila nevyjímaje.

I přes obrovské změny v politické a hospodářské situaci nově vzniklých republik, se české komunitě ve Vídni podařilo se zreorganizovat. Následující léta znamenala, i díky vydatné podpoře československého státu, v mnohém ohledu její značný rozvoj. Zde zůstává dosud nezodpovězenou otázkou, do jaké míry zvládl tento přerod i spolek Ludmila. Odpověď je možné hledat ve výzkumu členské základny spolku, např. ve zjištění, jak dalece zasáhla spolek repatriace, jak velkou část členů a dárců odčerpalo spolku České srdce i jaké postavení pak spolek zaujal ve zmodernizované sociální péči a zreorganizované struktuře českovídeňských spolků.

Se snížením významu spolku mizí zároveň i zprávy o jeho činnosti. Roční zpráva za rok 1916 je prozatím posledním obsáhlejším pramenem k jeho minulosti. Pro období mezi válkami je tedy ještě nutné vykonat značnou výzkumnou práci.

Je jisté, že spolek i nadále pracoval. V roce 1925 oslavil 40 let své existence. Oslava se konala 6. ledna následujícího roku v prostorách Českého domu-Hotelu

69 Machát Antonín: České Srdce Vídeňské. In: Vídeňské ilustrované noviny 13, č. 51, 19. prosince 1918, s. 2.

Pošta. Byl to opět J. Zd. Raušar, kdo byl požádán o slavnostní projev. Oslavy se osobně nezúčastnil, proslov však zaslal.⁷⁰ V roce 1927 zaznamenává ročenka Slovanské besedy obnos 400 Kč, který zaslala Měšťanská beseda v Praze „ve prospěch československých humanních spolků“ s tím, že je má Slovanská beseda rozdělit podle své úvahy. Beseda přidala dalších 100 Kč a částku rozdělila mezi Školský spolek Komenský a České srdce po 200 Kč, spolek Ludmila obdržel 100 Kč.⁷¹

V prosinci 1928 sdělil spolek Ludmila inspektorátu Komenského, že bude poděleno celkem sto chudých dětí z Komenského obecných, hlavních a měšťanských škol ze čtyřech vídeňských okresů.⁷² Na tomto rozsahu se zřejmě podělování dětí v těchto letech ustálilo.⁷³ Při vědomí, že ve školním roce 1928/29 navštěvovalo školy Komenského více než 3 800 dětí,⁷⁴ je jasné, že spolek stál před úkolem, který zdaleka přesahoval jeho možnosti. Rozvoj školství a s ním související velký nárůst počtu žáků, přiváděl i samotný Školský spolek Komenský do situace, která by byla bez podpory oficiálních institucí Československa sotva zvládnutelná. Významným zprostředkovatelem se stal československý konzulát ve Vídni, ze strany českovídeňských spolků se profilovalo České srdce jako hlavní organizátor sociální péče a to nejen na školách Komenského. Spolek Ludmila podával i nadále v rámci svých možností pomocnou ruku. V roce 1928 konstatoval František Soukup, že spolek „zastává svědomitě úkol ženského nestranného spolku českého ve Vídni.“⁷⁵

Politický vývoj třicátých let vnesl do života české komunity ve Vídni závažné negativní změny. Dne 4. července 1941 podala poslední předsedkyně spolku Luisa Kulichová žádost o vymazání spolku Ludmila ze spolkového registru. Svoji žádost odůvodnila tím, že spolek od roku 1938 nevykonává žádnou činnost, nemá platící členy ani výbor. Pokladní hotovost 23,86 RM předala předsedkyně podle § 13 spolkových stanov spolku Komenský. Žádosti bylo vyhověno. Dobročinný spolek českých paní a dívek „Ludmila“ ve Vídni byl dne 15. července 1941 oficiálně zrušen.⁷⁶

70 Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Josef Zdeněk Raušar, dopis ze dne 16. 12. 1925.

71 63. roční zpráva Slovanské Besedy ve Vídni o správním roce 1927. [Viedeň 1928], s. 9.

72 AKOM, A 56 Ludmila, dopis inspektorátu Komenského z 13. 12. 1928.

73 Stránský, M.: Československá sociálně-zdravotní péče ve Vídni. Zvláštní příloha „Viedeňského Deníku, orgánu rakouských Čechoslováků, ze dne 7. března 1931, s. 28.

74 Šedesát let, příloha.

75 Soukup, F. A.: Česká menšina, s. 58.

76 ÖStA, Archiv der Republik, BPD – Vereinsbüro, sign. II-437: Ludmila. Dopis ze 4. 7. 1941.

Der Wohltätigkeitsverein der böhmischen Frauen und Mädchen „Ludmila“ in Wien

Im Jahre 1885 wurde der Frauenverein Ludmila mit dem Ziel gegründet, die bedürftigen Kinder der Komenský-Schule in Wien zu unterstützen. Die Vereinsmitglieder und Unterstützer rekrutierten sich

aus allen gesellschaftlichen Schichten, vom hohen Adel bis zu den einfachen Menschen, sowohl in Wien als auch in den böhmischen Ländern. Auch eine Reihe von Stadträten, Geldinstituten, Vereinen und Gesellschaften war dabei. Der Verein organisierte außerdem kulturelle Veranstaltungen und Ausflüge, um seine Einkünfte zu steigern.

Den Höhepunkt seiner Tätigkeit stellte die alljährliche Weihnachtsfeier dar, bei der alle Kinder mit Weihnachtskekse, Striezel und Obst beschenkt wurden, besonders notleidende Kinder erhielten auch Bekleidung und Schuhe. Während des Jahres unterstützte der Verein die bedürftigen Kinder mit Schulheften, für einige bezahlte er Mittagessen.

Der Erste Weltkrieg und der Zerfall der Habsburgermonarchie brachten große gesellschaftliche und wirtschaftliche Veränderungen mit sich, u.a. eine riesige Repatriierungswelle, aber auch die Gründung des Wiener Tschechischen Herzens, das immer mehr zum Konkurrenten des Vereins Ludmila wurde. In der Folge kam es zur Entfaltung des tschechischen Schulwesens und damit auch zum raschen Anstieg der Schülerzahlen. Der Verein ist somit in eine Situation geraten, die seine Möglichkeiten überstieg. Nach dem „Anschluss“ 1938 wurde die Vereinstätigkeit nicht mehr fortgeführt. Im Jahre 1941 suchte die letzte Obfrau um seine Löschung aus dem Vereinskataster an.

Zur Zeit der Habsburgermonarchie gehörte der Verein Ludmila zu den bedeutendsten Wohltätigkeitsvereinen der Tschechen in Wien, heute ist er dagegen fast vollkommen vergessen. Eine beträchtliche Forschungsarbeit muss noch geleistet werden, um die detaillierte Geschichte des Vereins zu verfassen, sowie um seine Position im Rahmen der tschechischen Minderheit, inklusive seiner personellen Verbindungen mit anderen Vereinen festzustellen.

A Charitable Association of Czech Madams and Ladies „Ludmila“ in Vienna

In 1885, a women's association Ludmila was founded to support poor children attending Comenius schools in Vienna. The members and supporters of the association came from all social classes, from high aristocracy to common people, both from Vienna and Bohemian Lands. It included a variety of town councils, monetary institutions, associations and societies. The association itself organised cultural events and trips in order to increase its income.

The culmination point of its all-year activity was a Christmas festivity during which all children were presented with cookies, sweet bread, fruits, some also with

clothes and shoes. During the year, the association purchased school aids for poor children, selected ones were also granted free lunch.

World War I and the disintegration of the monarchy brought about major economic and social changes, among others a strong wave of repatriation and establishment of the České srdce vídeňské [Czech Heart of Vienna], that became a growing competitor for the Ludmila association. A schooling system in Czech language went through a rapid development and growth in pupils' numbers, which put the association to the position that surpassed its possibilities. After the Annexation of Austria in 1938, the activity of the association stopped, its last chairwoman asked for the deletion from associations' register in 1941.

Although, in the time of monarchy, the association belonged to the most important charitable organisations of Czechs in Vienna, it is almost forgotten today. To write its detailed history and to appreciate its position in the framework of the Czech minority, including its personnel links to other associations, it will be necessary to carry out a significant research work.